

Слободянюк С.С.
студентка II-го курсу
факультету музичного мистецтва,
Вінницький державний
педагогічний університет
ім. М. Коцюбинського

ВПЛИВ ПАЛОМНИЦТВА НА СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

У статті розглядається паломництво, як фактор становлення особистості, як спосіб відновлення пам'яті і віри наших предків. Паломництво допомагає зрозуміти, ким ми є. Орієнтація на традиції дає можливість виховувати справжнього патріота, який опирається на моральні цінності, що є досягненням нашого народу.

The given work is devoted to a problem of influence of pilgrimage on a personality formation, memory renewal, spiritual traditions and, first of all, our ancestor's faith.

The author of the work proves that pilgrimage helps to understand who we are, that focus on the traditions gives an opportunity to train a person as a real patriot, who grounds on steady moral values and high spiritual achievements of our people.

Паломництво – один із найяскравіших аспектів християнського життя. Воно формує і розвиває такі риси людини, як здатність свідомо робити вибір і нести повну відповідальність за нього.

Про паломництво, як явище релігійної культури, йдеться у низці наукових досліджень, однак воно розглядається, зазвичай, поверхово, характеризуються лише зовнішні його ознаки (С. Головащенко, Е. Фромм). Грунтовно ж паломництво висвітлюють джерела богословські і релігійно-філософські (О. Зеньковський, єп. Кассьян (Безобразов), К. Льюїс, Г. Честертон).

Сучасна педагогічна література майже не звертається до вихованого потенціалу, який міститься у традиції паломництва. Тому автор вважає, що варто згадати забуті сторінки вітчизняної культури, зосереджуючи особливу увагу на краєзнавчому матеріалі.

Мета статті – розкрити зміст паломництва в національному житті українців і проаналізувати вплив цієї традиції на сучасне життя. У дослідженні паломництво розглядається як фактор становлення особистості, як спосіб відновлення пам'яті і віри наших предків. Паломництво допомагає зрозуміти,

ким ми є. Орієнтація на традиції дає можливість виховувати справжнього патріота, який опирається на моральні цінності, що є надбанням нашого народу.

Слово «паломництво» походить від західного слова «*palmarius*», тобто пальмовник, – людина, яка несе пальмову гілку. Назва передає той звичай, коли віруючі на Пасху добиралися до Єрусалиму і привозили звідти пальмові гілки, схожі на ті, якими зустрічали Ісуса Христа жителі міста під час Входу Його до Єрусалиму.

Пальмовник – він же і поклонник. Слово ввійшло у вжиток у кінці ХІХ на початку ХХ століття. Це переклад з грецької «*проскінітіс*», тобто поклоніння Богові і святим місцям [5, 53].

Старозавітні євреї, які жили в Палестині, намагалися кожен рік здійснювати паломництво в Єрусалим. За переказами перше християнське паломництво здійснила Мати Божа, котра пройшла Єрусалимом тим шляхом, яким Її Син йшов на страждання [6, 8].

Через 313 років після Різдва Христового римський імператор Константин прийняв віру християнську і дозволив її сповідувати кожному. У цей же час його мати Єлена здійснює подорож на зразок паломництва до Єрусалиму, щоб віднайти хрест, на якому був розп'ятий Христос.

Багатий досвід паломництва слов'яни набули в період до хрещення, а особливо після хрещення Русі. Про це читаємо у житіях св. Андрія Юродивого, святих рівноапостольних великих княгині Ольги і князя Володимира.

На Україні є ще одна назва паломництва, це – проща, тобто прочани йшли просити прощення. Для сучасної людини найбільш зрозумілим є таке трактування – паломник той, хто поламав себе, висмикнув своє ліниве тіло із комфорту буднів і спробував переосмислити життя.

Французький абат Рабуассон наголошував, що національна своєрідність руського народу в ХІХ-ХХ ст. виявилася саме в паломництві. Француз описував свою зустріч з богомольцями, які прибули на Святу землю: «Вигляд цих бідняків мене бентежить. Він викриває і засуджує зніженість і байдужість наших делікатних християн, які не здатні нічого притерпіти за віру у Розп'ятого... Ці бідні Руські, у такому одязі і з такою ношею, здійснюють пішки сотні миль, ночують, де доведеться, харчуючись невеликою кількістю хліба, води і зіпсованого сала» [10, 56-57, тут і далі переклад автора, – С.С.].

У минулому паломниками були Василь Григорович-Барський, Микола Гоголь, які залишили цікаві описи і малюнки християнських святинь.

Завжди вважалося, щоб зберегти віру і благочестиву традицію нашого народу, одного знання Священного Писання недостатньо. Можна вивчити його, але бути поганим християнином. Зважаючи на духовну традицію українця, той, хто до знання про віру, про Бога, про Церкву ще додасть церковний досвід, щире християнське життя, може сподіватися, що стане справжнім сповідником Христа, справжньою особистістю. А становленню особистості допомагає паломництво, яке посилює почуття любові до Бога, до ближнього, до рідної землі.

Нині в Україні паломництво відроджується, стає активнішим.

Почастішали хресні ходи, в тому числі, міжнародні, учасники яких проходять Росію, Україну, Білорусь. Паломниками, трапляється, стають і туристи, які приїздять у монастир, щоб «вкусити місцевого колориту», але побачивши живе Православ'я, приймають його.

«Такі далекі відстані як, наприклад, на Афон, на Соловки і Старий Єрусалим вважаються ледь не найвищим подвигом», – пише святитель Феофан Затворник. І додає: «... немає сумніву, коли справа здійснюється у душі справжнього християнського подвигу. Але, на жаль, не завжди буває так. Нерідко любителі таких мандрівок приховують під цим удаваним подвигом свою лінивість до звичайних життєвих справ, покладених на них сімейними і суспільними обов'язками. Інші ж, здійснюють ці подорожі просто заради цікавості, бажаючи подивитися на незнайомі місця. Є, нарешті, і такі, які присвячуючи роки на свої богомільні мандрівки, шукають, нібито, Господа, де б з ним бути поближче. Хіба мало таких, котрі думають, що на Афоні, наприклад, Господь незрівнянно досяжніший буває для людини, ніж де-небудь в іншому місці?!» [8, 234-235].

Багатьма святими місцями славиться і українська земля. На її території є три лаври – Києво-Печерська, Почаївська та Святогорська. Це великі, впливові чоловічі спільножитні монастирі, де зберігаються і мощі, і чудотворні ікони, і літописи краю. На території лавр завжди б'ють дзвони і... цілющі джерела.

З власного досвіду можу сказати, що події та враження, пов'язані з паломницькими поїздками, а також знання, набуті під час них, глибоко залягли в душі, додали духовного досвіду, сприяли зміні оцінки багатьох життєвих явищ.

Про паломників в дитинстві я чула не раз від бабусі. Вона розповідала, як її мама Варвара ходили на богомілья до Києво-Печерської лаври у Великий піст. І стільки у тих розповідях було мені незвичного, що здавалося казкою, де траплялися труднощі і яка обов'язково мала гарний кінець. Дорога у паломників була довга і нелегка, але здолавши її, відвідавши святиню, вони завжди поверталися додому з новими силами, які допомагали їм у житті.

У наших селах про своїх паломників старожили ще пам'ятають. І при нагоді щораз наголошують: «Це рід благочестивий, у них дід Яків у Єрусалим пішки ходив». Можна й таке почути: «У Ганки все на городі росте, як з води, бо в хаті ту воду має, яку ще боса її бабця з Почаєва принесла».

У Вінницькій області тільки за це літо пройшло близько десятка ходів, присвячених 1020-річчю Хрещення Русі. Двадцять тисяч людей зібрала Калинівка, районний центр, де 7 липня 1923 року сталося диво. Того дня, на світанку, двоє солдат їхали возом зі ст.Калинівка в село Сальник. Біля повороту у село, на роздоріжжі, стояв дерев'яний хрест висотою 2 сажени (близько 6 метрів), орієнтований на схід. На західному боці хреста була прикріплена ікона «Розп'яття з предстоящими», писана олійними фарбами на металі. На східному – ікона Пресвятої Трійці. Хрест був місцевою святинею, до нього щорічно ходили прочани і служили молебні. У цей хрест і вистрілив один із п'яних солдатів, влучивши у праве плече Спасителя, з якого і потекла кров. Вона не переставала збігати з ікони по дереву хреста, залишаючи слід аж до землі. За тиждень чудо зібрало православних не тільки з Поділля, а й з

Київщини, Волині, Галичини, навіть із Польщі [4, 288-291].

Цього літа православні архієреї з усієї України, священники зі своїми прихожанами теж зібрали біля Калинівського хреста християн, від малого до великого, вирвали їх із жорстокого, бездуховного світу для покаяння, того рішучого повороту в душі, який ставить людину перед Господом, схиляє її до Його ніг, вчить просити зцілення своїй душі, вчить бути милосердними.

В Іосафатову долину поблизу села Голинченці, що у Шаргородському районі, пройшло не менше паломників, ніж до Калинівського хреста. Про цю долину віруючі, і не тільки подоляни, також довідалися у 1923 році. Місцевому пастухові Якову Мисику та дівчинці Христинці, яка пасла з ним вівці, явилася Пресвята Діва Богородиця. «Христа славте, хрести ставте», – мовила Вона і, благословляючи всю околицю, піднялася в небо. З того часу спочатку місцеві жителі, а незабаром і з сусідньої Молдови почали ставити тут хрести. За 5 місяців після явлення Богородиці, незважаючи на погрози і каральні заходи тодішньої безбожної влади, в Іосафатовій долині, за архівними джерелами, побувало півтора мільйона людей і встановлено за різними даними від 12 до 34 тисяч хрестів.

Хоча влада знищила ті хрести і закатувала сповідників, які свідчили про чудесне явлення Діви Марії, пам'ять народна про це диво жила і багато людей приїздили до місцевої кринички і від її цілющої води отримували зцілення від хвороб. А кілька років тому почалося відродження традиції ставити в Іосафатовій долині хрести.

Під час паломницької поїздки студенти і нашої групи встановили хрест. Ми замовили його заздалегідь. Коли ж подзвонили забрати хрест з майстерні, нікого, окрім двох студенток, не знайшлося в університеті. Хрест був високим і в тролейбус не вмещався, тоді другокурсниці понесли його центральною вулицею. Реакція людей була – не передати. Одні злякано пропускали, інші оберталися, водії гальмували, але ніхто не запропонував допомогти. Тоді дівчата відчули, що таке нести хрест. Він звернув на себе увагу, але ніхто із зустрічних не підставив своє плече. Як тут не згадати Еріха Фромма, відомого філософа і гуманіста ХХ століття, психоаналітика, який у своїх працях «Психологія і етика» та «Душа людини» називає сучасника «вічним споживачем», бо він «проковтує напої, їжу, лекції, видовища, книги, кінофільми. Людина перетворюється в сисунця, який завжди чекає забаганок і завжди розчаровується» [11, 245]. Розчаровується, бо «насолота подібна морській воді: вона залишає після себе почуття гіркоти, не вгамовує спрагу, а навпаки, розпалює її» [1, 350].

На цій ноті саме час відправитися – в монастир. На Афон! Що і зробили студенти факультету музичного мистецтва Вінницького державного педагогічного університету ім. Коцюбинського.

Подільський Афон – так називають Лядівську скельну обитель, засновану преподобним Антонієм Печерським, обитель з майже 1000-річною історією.

Монастир у Лядовій, стверджують історики, старіший за Києво-Печерську лавру. Коли Антоній Печерський повертався додому із

благословенням з Афону протореним шляхом паломників – Наддністрянщиною, обійшовши Великий Степ, де була небезпека від кочівників, монах на деякий час зупинився у Лядовій. Тут він згуртував навколо себе братію, а вже пізніше добрався до Києва й заснував чернецький осідок – Київські Печери.

У 1000-річній історії монастиря є дивовижні сторінки літопису. Наприклад, мало хто знає про монголо-татар як про сповідувачів християнства. А вони, коли прийшли на землі Наддністрянщини, масово приймали Христа. Принаймні ті ординці, які залишилися на Поділлі після навали для панування. Христос ставав для них спочатку як бог їхнього пантеону, а з часом сприймався з погляду єдиного Бога. У книзі «Монастир» нашого земляка Віталія Давиденка є цікавий факт: коли литовські князі звільнили Поділля від татарського іґа, у відомій битві брав участь один із керівників орди – Димитрій, який прийняв православ'я.

Монастир у Лядовій діяв і за татар, і за Литви – найбільшої на той час в Європі язичницької держави. Войовничий же атеїзм у 1938 році добрався до подільської святині. Храми на її території було зруйновано безбожниками. І тільки 10 років тому почалася відбудова обителі. І знову ще один ігумен, Антоній, із братією, у складних умовах, майже таких, у яких жили перші ченці, без світла, у холоді, сирості – почали відроджувати святиню. Молилися у понівечених головному храмі Усікновення Глави Іоанна Предтечі та преподобного Антонія, а також у келії святого, де просили угодника Божого про допомогу духовну і фізичну. Нині на території монастиря побудований братський корпус афонської ікони Божої Матері «Отрада и утешение», працює готельний комплекс, де можуть зупинитися паломники, які приїздять сюди не тільки з України. Келія преподобного Антонія збирає тисячі відвідувачів, як і його джерело, підземні ходи монастиря.

Тут інший світ, поза часом, – світ, від якого стає світліше. Молитва в монастирі не переривається навіть вночі. І моляться тут за кожного і за всіх: за державу, народ її, військо, керівництво.

Якби стільки любові було в кожного із нас, як у цій обителі, то життя враз змінилося б: не лаялися б сусіди, не ображали б пасажери один одного в транспорті, і у «верхах» все було б на вищому рівні. У цьому переконалася студентська братія, яка, спілкуючись із ченцями, почула розповіді про минуле і сьогодення обителі, трапезувала монастирським обідом, вмивалася водою із цілющих джерел, відкривала для себе нові сторінки нашої історії і нові настрої нашої душі, які здатні підняти людину на найвищу ноту [9, 4].

Було б добре, щоб в українських школах вивчалися основи християнської етики. І це аж ніяк не втручання церкви у справу освіти, а встановлення рівноваги у справі освіти і виховання. Григорій Сковорода звертав увагу на те, що «фізика, математика, музика та інші науки – лише служниці у пані, а справжньою панею є духовне життя».

На фундаменті традиційності слід будувати релігійну освіту і виховання. Храми, духовний спів, азбука, складена св. Кирилом і Мефодієм, народні

перекази, легенди – все це історія, частина буття України і українців, які особливо усвідомлюються під час паломництва.

Про потребу у справжніх людях для будь-якої країни говорив великий лікар, гуманіст і педагог Микола Іванович Пирогов. Він наголошував, що «немає ні однієї потреби в будь-якій країні найістотнішої і найнеобхіднішої, як потреба в істинних людях. Кількість не встоїть перед якістю» [2, 395].

Але в контексті християнського бачення, щоб підготувати молодих людей до неминучої боротьби з жорстоким світом, потрібно багато чого в собі здолати негативного. А це непросто. Виховати ж гідного громадянина, розумну світську еліту покладається як на Церкву – духовний маяк, так і педагогів, сіячів «розумного, доброго, вічного».

ЛІТЕРАТУРА

1. Архимандрит Рафаил (Карелин). Умение умирать или искусство жить. – М., 2005. – С. 350.
2. Герасименко О. Благословенна завжди будь, моя квітуча земле! – Вінниця, 2005. – С. 395.
3. Давиденко В. Монастир. – Вінниця, 2006.
4. Ісрей Василій (Розман В.В.) Калинівське чудо: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-теоретичної конференції «Релігійне життя Поділля: минуле і сучасне». До 1020-ліття хрещення Русі та 250-річчя Вінницького кафедрального Спасо-Преображенського Собору / Відповідальний редактор Зінько Ю.А. – Вінниця, 2008. – С. 288-291.
5. Луковнікова С. Паломництво – школа вивчення глибин Православ'я // Вісник православної педагогіки. – Київ, 2006. – № 3. – С. 53.
6. Монахиня Нектария (Мак Лиз). Евлогите! Благословите! Путеводитель по святым местам Греции. – Москва, 2007. – С. 6-9.
7. Низовский А.Ю. Самые знаменитые монастыри и храмы России. – Москва, 2002.
8. Раков А. Время странствования. Заветные узелки. – М., 2003. – С. 234-235.
9. Слободянюк С.С. Лядівська домінанта, або як ми паломниками були // Педагог. – Вінниця, 2008. – № 1(369). – С. 4.
10. Сообщения Императорского Православного Палестинского Общества. – СПб., 1891. – Т. II. – С. 56-57.
11. Янушкявичюс Р., Янушкявичене О. Основы нравственности: беседы по этике для старшеклассников. – М., 1998. – С. 245.